

JULIET BLACKWELL

*Pamiřšta
Provanso
kařusele*

Iř anglų kalbos vertė

Kristina Lukoševičė

Sofoklis

VILNIUS, 2020

Skiriu CJ

Pakėlei mane, kai neįstengiau atsistoti.

Nešei, kai negalėjau paeiti.

PADĖKA

Dėkoju – visados – puikiajai redaktorei Kerry Donovan. Iki šių dienų mudvi nukeliavome ilgą, nuotykių kupiną kelią. Nekantrauju sužinoti, kas gi dar mūsų laukia! Dėkoju ir ištikimajam agentui Jimui McCarthy'ui: gera žinoti, kad esi visada pasirengęs ištiesti pagalbos ranką.

Ypatingą padėką skiriu neprilygstamajai menininkei Lisei Liepman už suteiktas žinias apie karuselių restauravimo meną, taip pat už leidimą naudotis jos asmeninės bibliotekos knygomis apie karuselių istoriją. Ačiū jums, Jessica H. ir LaShawna J., už pasakojimus apie asmeninę patirtį globojant vaikus. Ačiū Marcui-Antoine'ui ir Corinnei Stauffeneggeriams už atvertas savo namų duris, ekskursijas po Avinjoną, pažintį su Fonten de Vokliūzo miesteliu, Sorgo upe ir kitais Provanso kampeliais. Širdingiausiai dėkoju Sylviane Lacroix ir Sen Parguaro bei Paryžiaus šutvėms.

Rašydama šią knygą, naudoju tiek šaltinių, kad nė neįstengčiau visų išvardyti, bet dažniausiai varčiau Fredericko Friedo „Iliustruotąją karuselės istoriją“ (*A Pictorial History of the Carousel*, 1997, „Vestal Press“) ir Anne Sebba knygą „Paryžietės: kaip penktajame dešimtmetyje gyveno, mylėjo ir mirė Paryžiaus moterys“ (*Les Parisiennes: How the Women of Paris Lived, Loved and Died in the 1940s*, 2016, „Weidenfeld & Nicolson“).

Esu nepaprastai dėkinga draugams rašytojams, pastaraisiais metais padėjusiems neprarasti sveikos nuovokos, ypač Rachaelei Herron, Sophie Littlefield, Chrisui Loganui, Fayeri Snowden, Nicolei Peeler ir Muffy Srinivasan. Taip pat Annai Cabrerai, Mary Grae, Bee Green Enos, Pamelai Groves, Janai Strout, Wandai Klor, Bruce Nikolai, Sharon Demetrius, Suzannei Chan, Susanai Baker, Kendall Moalem ir Karen Thompson. Hanna Toda, ačiū, kad leidai vadinti tave dukterimi. Dėkoju naujiesiems draugams iš pajūrio Danui ir Denisei Skinneriams, „Mira Vista“ klubui. Gailiausiai Steve'ui McDonaldui – ilgimės tavęs.

Padėkos nusipelnė ir mano tėvas Robertas Lawesas, garbingas karo veteranas, išmokęs mane begalės dalykų ir niekada nė akimirksni nesiliovęs manęs mylėti. Dėkoju knygas ir meną – kaip ir visa mūsų šeima – mylinčiai, iš anksto mano romanus užsisakančiai seseriai Susanai! Su didele meile noriu padėkoti ir Ericui Paului Stauffeneggeriui, kuris padeda man tobulinti prancūzų kalbą, dalijasi vynu, stengiasi, kad Prancūzijoje pasijusčiau lyg antruose namuose, ir ištvėria gyvenimą su rašytoja.

Dėkoju ir gražiajam savo sūnui Sergio. Visada tave mylėsiu.

Mi alma es un carrusel vacío en el crepúsculo.
Mano širdis – lyg tuščia karuselė saulėlydy.

Pablo Neruda „Saulėlydis“ (*Crepúsculario*)
Santjagas, Čilė, 1923

PIRMAS SKYRIUS

1901-ieji

PROVANSAS, PRANCŪZIJA

KLEMENTŲ PILIS

Džozefina Klement

Niekas nematė. Įprastąsias pilies sodininkų, tarnų, vynuogių rinkėjų ir virtuvės darbininkų gretas papildė mesė Bajolio komanda: vyrai kalė, pjaustinėjo, šveitė ir dažė naująją karuselę. Katės, šunys, paršeliai ir triušiai buvo išdrožti, nudažyti ir paauksuoti Bajolio dirbtuvėse Anžė mieste, bet net devynetas žmonių šias dalis gabeno traukiniu, atvežė gariniu traktoriumi iš stoties į pilį ir čia surinko visą mechanizmą. Užtruks dar dvi savaites, galbūt ir mėnesį, kol įrengs įmantriai išpuoštą palapinę – joje ir įkurdins karuselę.

Džozefina norėtų, kad jie užsibūtų ilgiau. Netvertų laime, jei liktų visiems laikams. Ypač medžio drožėjo pameistrė.

Ji ir pameistrė pasitikėjo viena kita. Saugos viena kitos paslaptis.

Džozefina žino: kaimynės laiko ją slapuke intriguote, nes ji kilusi ne iš šių kraštų. Džozefina gimė tolimojoje Bretanėje, o ėmė ir pavergė čionai numylėto, geidžiamo jaunikio, Klementų pilies paveldėtojo Yvo Polo Klemento širdį. Nūnai Bretanė ir Provansas priklauso tai pačiai Prancūzijai, bet giliai įsišaknijusiems čionykščiams stereotipams ir įsitikinimams sienos nė motais.

Ji supranta. Ir pati prieš atvykdama į Klementų pilį kaip Yvo jaunamartė provansalus laikė tingiais, nedraugiškais, ausį rėžiančią šneka tarškančiais žmonėmis.

Džozefina sumojo neklydusi dėl kalbos ir nedraugiškumo. Tačiau, nors jos vyras ir yra pratęs kiekvieną popietę prisnūsti pogulio – *sieste*, tingiu jo nieku gyvu nepavadintum. Yvas keliasi anksti, kad fotoaparatu užfiksuotų aušros brėkšmą, o savo tamsiajame kambaryje užsibūna iki vėlumos. Jis – išsilavinęs džentelmenas: skaito knygas bibliotekoje, kuria poeziją, piešia. Užuoat medžiojęs, kaip didžiama čionykščių, stebi ir aprašo paukščius, pamėgusius platanų šakas ir alyvmedžių sodus: trumpapirščius vieversius ir dirvoninius kalviukus pavasarį, šalmines antis ir laibasnapes nendrinukes – rudenį.

Skvarbios Yvo akys stebi miško gyventojus, rudenėjančius lapus, perdien ir metų laikams keičiant vienas kitą besimainančius šviesos atspalvius. Be paliovos spragsėdamas savo fotoaparatais, Yvas įamžina supantį pasaulį.

Ir vis dėlto jis nemato.

ANTRAS SKYRIUS

Šiandiena

OUKLANDAS, KALIFORNIJA

Keidė Ana Dreik

A nksčiau Keidė nė nenutuokė, kiek beprasmybių ir banalybių prikalba žmonės, susidūrę su sielvartaujančiuoju, kaip jie stengiasi ką nors pasakyti, *bet ką*, kad tik kaip nors reaguotų, nors tokiais atvejais jokie atsakymai, jokie žodžiai negali padėti ar pasiūlyti išeities.

Grubiai tariant, nebeliko, apie ką kalbėti. Maksimali mirė.

Vieną akimirką ji dar stovėjo tarsi nepajudinama uola permainų blaškomame Keidės gyvenime, o kitą susmuko prie prekystalio, ištikta staigaus širdies smūgio. Maksimali ėmė ir išnyko amžinybėje kartu su savo sarkastiškomis pastabėlėmis, protingomis akimis, santūria, kiek arogantiška elgsena, kuri visuomet nuramdydavo vidinius Keidės demonus. Jos nebėra. Šiame gyvenime jau niekam nebenusišypsos laimė pažinti Maksimalę Karoliną Klark.

Senutė paliko tik savo krautuvėlę „Maksimalės lobiai“, senienas (arba meno kūrinis – kaip pažiūrėsi) ir sandėliuką, kuriame Keidė įsirengė fotografijos studiją ir nuotraukų ryškinimo kambarėlį. Keidė nežadėjo perimti Maksimalės antikvariato, bet atsisakyti savo studijos dar nebuvo pasirengusi. Negana to, ji krautuvėlėje gyveno (o tai nebuvo teisėta), nes prieš keletą mėnesių turėjo išsikraustyti iš daugiabučio, kuriame nuomojosi būstą už gan padorią kainą.

O kas gi dabar? Kur ji eis? Ką darys?

Maksinė buvo Keidės šeima. Daugiau ji nieko neturi.

Beviltiškas, kvapą gniaužiantis nuovargis lediniais pirštais įsikibo į kūną. Ne, ji nusikamavo ne tampydama Gusą – medinę karuselės figūrą. Sukiodamasi su Gusu po parduotuvę, stiklinėse triušio akyse Keidė įžvelgė priekaištą. Ar užgesusi paskutinė vilties kibirkštėlė – pelnytas atpildas už tai, kad mėgino jį parduoti?

Gusą prieš dešimtmetį vestuvių proga jai padovanojo Maksinė. Santuoka netrukus iširo, Keidei palikusi tik karčią patirtį ir šį medinį triušį.

Gėda prisipažinti, bet turėdama Gusą ji jautėsi... mylima.

Maksinė tikino, esą Gusas – autentiškas karuselių istorijos fragmentas, išdrožtas paties garsiojo prancūzų skulptoriaus Gustavo Bajolio rankų. Tai reiškė, kad triušis vertas tūkstančių, galbūt kelių dešimčių tūkstančių dolerių. Deja, paskutinį šiaudą – beviltišką svajonę praturtėti – šiandien iš jos atėmė uolus jaunuolis, vardu Skotas Riplis. Dirsčiodamas pro didžiulį didinamąjį stiklą, pripažintas XIX–XX amžiaus Europos medžio drožinių ekspertas įdėmiai apžiūrėjo sujungimo vietose klibančias triušio dalis, pastebėjo atšokusius liepos medienos juostelių apvadus palei kojas, plyšį kaklo ir kūno sandūroje. Karuselių figūros – tuščiaavidurės; jas gamindami meistrai suklijuodavo lentas į ruošinį, panašų į dėžę, išdrožinėdavo ir gruntu paslėpdavo sudūrimo vietas. Tabalavo ne tik dalys (Guso ausys vos laikėsi prie mažumėlę pakreiptos galvos) – dribsniais luposi ryškūs dažai, paaukuotos vietos nusitrynė, baltavo grunto lopinėliai.

Galiausiai Riplis išsitiesė, patraukė pečiais ir paskelbė:

„Tai ne Bajolis.“

„Klystate, – atsakė Keidė. – Darsyk pažiūrėkite.“

„Jūsų triušis veikiausiai išdrožtas Europoje Bajolio laikais, XIX–XX amžių sandūroje. Šio meistro karuselių gyvūnai taip pat labai mieli, taigi, panašumų tikrai yra. Visgi Bajolio drožiniai išsiskiria paprastumu. Savo darbų jis niekada nepuošė tokiomis

pakalnutėmis, – Riplis bakstelėjo į gėlę išsišokėlę. – O ši reljefinė rožė kruopščiai išdrožinėtais spygliais? Nė nežinau, ką apie ją pasakyti.“

„Betgi Bajolis kurdavo pagal užsakymus, tiesa? – atkirto Keidė. – Gėlių galėjo užsigeisti klientas.“

Vaikinas papurtė galvą.

„Puikiai pažįstu Bajolio braižą. Be to, išmanau ir apie amerikiečius medžio drožėjus Dencelį*, Lufą** ir Karmelį***. Karuselių drožėjai, kaip ir visi menininkai, savo kūrinuose palieka ženklus – tarsi parašus. Prie savo gyvūnų balnų Bajolis beveik visada pritvirtindavo nedidelę plokštelę, o jūsų triušis jos neturi. Galbūt jį išdrožė vienas Bajolio pameistrių, o gal konkurentas. Jei nustatytumėte skulptūros kilmės vietą, jos vertė pakiltų.“

Keidei magėjo ginčytis su Ripliu, išplūsti jį, viešai suabejoti eksperto profesionalumu, ką jau kalbėti apie jo paties kilmę.

Bet ekspertas juk nekaltas. Suklydo Maksinė. Nieko keisto: toji moteris iš paskutiniųjų stengėsi žmonių išmestiems daiktams suteikti antrą galimybę.

Taigi Keidė stengėsi pažaboti emocijas, įveikti stiprų ir jai visiškai nebūdingą norą apsiašaroti.

„Susiimk, Dreik, – barė save. – Išsikapanojome ir iš prastesnių situacijų. Kur kas prastesnių. Tereikia sugalvoti planą.“

Dar vaikystėje Keidė įgijo keistą įprotį kalbėdamasi su saviimi krepintis kilmingai – daugiskaita, nors „mes“ egzistavo tik jos vaizduotėje. Vėliau „mes“ ėmė reikšti Keidę ir Maksinę, o galiausiai (ir šią akimirką) – Keidę ir triušį Gusą. Tai buvo kvaila ir vaikiška, tačiau pastarosiomis dienomis Keidei teko sukti galvą dėl

* Gustav Dentzel (1846–1909) – vokiečių imigrantas, pirmųjų karuselių JAV kūrėjas. (Čia ir toliau – *vert. past.*)

** Charles I. D. Loeff (1852–1918) – vokiečių imigrantas, Konio salos (JAV) atrakcionų parke įrengęs pirmąją karuselę.

*** Charles Carmel (1865–1931) – talentingas medžio drožėjas, rusų imigrantas, 1883 m. atvykęs į JAV ir dirbęs Charleso I. D. Loeffo dirbtuvėse Konio saloje.

kur kas svarbesnių dalykų, tarkim, iš kur gauti pinigų. Jai magėjo išsikraustyti iš beprotiškai brangaus San Fransisko įlankos rajono į nedidelį miestelį, kur paprasti žmonės gali dirbti paprastus darbus ir padoriai gyventi. Ten ji galėtų tapti globėja, o gal net įsivaikintų mažylį. Mintys apie pokyčius kėlė siaubą, bet Keidė ginė nenumaldomas troškimas sukurti šeimą. Tokią, apie kokią visada svajojo. Tiesa, fotografo profesija mažame miestelyje menkai tepadės, tačiau Keidė nesibodėdama imsis bet kokio darbo. Nėra išpuikusi.

Svarbiausia – pradėti iš naujo. Sukurti save iš naujo. Keidė troško antrosios progos anonimiškumo, švaraus lapo, *tabula rasa*. Geidė susikurti namus ten, kur niekas nežinotų, iš kur ji atvykusi, nesuprastų, kad ji – beturtė ir viena kaip pirštas.

Neturi šeimos, neturi Maksinės, neturi... kūdikio.

Ranka nevalingai paglostė pilvą. Dabar jis išsipūtęs tik dėl emocinio valgymo. Keidė ištisas savaites kiūtojo ant sofos, be paliovos žiūrėjo laidos „Kaupikai“* įrašus, vieną po kito tuštino bulvių traškučių maišelius ir krimto „Petit Écolier“ sausainius, it koks vaikišcias pirmiausia nulaižydama šokoladą.

Skubiosios pagalbos skyriaus slaugytoja dvelkė antiseptikais ir elgėsi labai maloniai – kaip atbukęs, geraširdis, pernelyg didelę darbų naštą velkantis žmogus. Ji nurodė Keidei gerti profilaktiškai paskirtus antibiotikus, perspėjo šešias savaites susilaikyti nuo lytinių santykių (jokios bėdos – Keidė apie seksą nenorėjo nė galvoti, dievaži, ji niekada nebesimylės, su niekuo), patarė daug ilsėtis ir nesistebėti ūmiu hormonų svyravimu, esą, jos kūnas taip prisitaikys prie būklės, medicininėje kortelėje įvardytos kaip SP: savaiminis persileidimas.

Gyvybė, užsimezgusi nepaprastai reto vienos nakties nuotykiu metu, kūdikis, kurį kelias baimės kupinas savaites praaša-

* „Hoarders“ – JAV realybės šou, rodantis nuo kompulsinio kaupimo sutrikimo kenčiančius žmones.

rojusi ir pradrebėjusi Keidė nusprendė pasilikti ir spėjo pamilti, užgeso siaubingame niokojančio skausmo, spazmų ir kraujo pliūpsnyje, pavadintame tiesiog SP.

SP.

Be jokios abejonės, šis pasibaisėtinas, nesuprantamas noras raudoti – hormonų svyravimo pasekmė. Nieko daugiau.

Mirė Maksinė. Keidę išdavė jos pačios kūnas. O dabar ir brangusis karuselės triušis pasirodė besąs ne tas, kuo jį visada laikė.

Keidė tarytum sukosi karuselėje, bet kad ir kaip sparčiai šuoliavo jos žirgas, ji pati iš vietos nepajudėjo.

Akys sudilgčiojo, grėsmingai tvenkėsi ašaros. *Na ir... gerai.* Ims ir paverks minutėlę kitą galiniame parduotuvės kambarėlyje, koneveikdama antikvarą Skotą Riplį ir jo tariamą kompetenciją.

O tada sugalvos naują planą.